

RECENSIONES

RAMÓN BIDOCOR. — *La iglesia propia, en España (Analecta Gregoriana, IV)*. — Roma, Universidad Gregoriana, 1933, XII-174 páginas.

La vida jurídica de la Iglesia se nutre esencialmente de derecho público. Ésta es su antigua tradición. Ulrico Stutz, en contra, ha intentado probar que bajo la influencia germánica — particularmente en la primera mitad de la Edad Media, — la Iglesia dejó penetrar en el derecho público eclesiástico buena parte de derecho privado y especialmente que las iglesias se perdieron para el derecho público de las autoridades eclesiásticas y pasaron a ser de derecho privado de los constructores o fundadores. Por esto el citado profesor de Berlín estima que las iglesias y los eclesiásticos que los servían pasaban por venta y donación a otras manos y que el poseedor de dichas iglesias se apropiaba sus rentas, ingresos, etc. Contra esta teoría Bidagor hace valer que, a lo menos en España, el derecho público fué, a pesar de todo, el predominante. Ciertamente que también en ella hubo iglesias y eclesiásticos transmitidos por venta, regalo o herencia; pero dichas iglesias o servidores no fueron por esto apartados de su destino eclesiástico; sino que solamente cambiaron de poseedor: las iglesias a pesar de la venta, continuaron siendo iglesias. También es verdad que el poseedor se adueñó de las rentas de la iglesia, pero no pudo usarlas a su capricho, antes bien, aunque pudo reservarse una parte para sí, siempre se vió obligado a cuidar con ellas de la sustentación de los eclesiásticos, de la de los pobres y de la reparación de los edificios destinados al culto. Por otra parte, el constructor o fundador levantó únicamente el edificio de la iglesia, pero no pudo consagrarla; pudo procurarse un candidato para el culto y cura de almas de dicha iglesia, pero no tuvo facultad para investirlo de la potestad espiritual: su edificio pasó a ser iglesia y su candidato a sacerdote o párroco solamente por medio del obispo. Así, pues, el derecho de la Iglesia se cubrió, es verdad, con una envoltura de derecho privado, pero fundamentalmente permaneció derecho público.

Esta es la primera y más importante afirmación del autor y hay que confesar que su idea fundamental es justa y merece ser ulteriormente desarrollada. No obstante, hay que hacer resaltar al mismo tiempo que, a pesar de esta teoría que jurídicamente era sustentada en los círculos eclesiásticos, la práctica, aun en España, se ajustaba al derecho privado mucho más de lo que piensa Bidagor. También me parece que Stutz, aunque en algunos lugares se expresa demasiado unilateralmente, no ha querido excluir en tanto grado o totalmente el derecho público. Stutz y Bidagor deben, pues, acercarse más a una mutua inteligencia.

Otro ataque que el autor dirige contra Stutz es el de negar el origen germánico de la Iglesia propia. En este particular Bidagor se apoya preferentemente en anteriores trabajos de otros investigadores, y por lo mismo no es tan original como en los puntos precedentes. En esta cuestión me atrevería a aconsejar que no se procediera tan formalísticamente como lo hace el historiador español, antes se tuviera más en cuenta en este problema de la iglesia propia el sentido, la función de las ideas jurídicas germánicas; entonces, a mi parecer, no se atacaría tan rudamente la opinión de Stutz.

J. VINCKE

RUDOLF HOFMANN. *Die heroische Tugend. (Münchener Studien zur historischen Theologie, Heft 12)*. Munich, J. Kösel & F. Pustet 1933, XIV-220 p.

Qui no conegui la manera de treballar dels alemanys, que fülligi aquest volum i en quedarà ben assabentat. Es tracta d'una tesi doctoral per assolir el grau corresponent en Teologia i forma part de la col·lecció *Münchener Studien*. No coneixem els altres volums —garantits per noms com els d'Eichmann, Grabmann i d'altres ben coneguts,— però, si els demés corresponen a la factura del present, cal reconèixer que es tracta d'un instrumental científic de primera classe.

El llibre del Dr. Hofmann es proposa estudiar minuciosament el concepte de virtut heroica, o, millor dit, d'*heroïsme* aplicat a la virtut.

Un teòleg escolàstic hauria partit d'alguna de les definicions que en dona Benet XIV en el seu llibre clàssic *De Beatificatione et Canonizatione Servorum Dei*, d'allí hauria deduït les característi-

ques de la virtut heroica i hauria acabat, probablement, per fer-ne algunes aplicacions hagiogràfiques o apologètiques.

L'autor ha preferit atènyer-se al mètode històric rigorós, basat en la utilització constant i escrupolosa de les fonts i el desenvolupament cronològic del concepte d'heroisme.

Tot el conjunt ens és presentat en quatre grans retauls: 1.er Gradació de les virtuts en l'antiguitat pagana, principalment en Aristòtil i els neoplàtonics — ¿per què oblidar els estoics romans?; — 2.^{on} Discusions sobre la virtut heroica en l'Edat Mitjana i en el Renaixement; 3.er Valorització de la virtut heroica en la Teologia mística i en la canonització dels Sants; 4.^{art} Concepte sintètic de la virtut heroica i relacions de la mateixa amb la caritat, la perfecció cristiana i les gràcies místiques.

La divisió és natural i fundada no sols en la cronologia sinó també en l'evolució progressiva del concepte germinal. La faisò de tractar l'assumpte és immillorable: erudició copiosa i de primera mà, sagacitat habitual en la interpretació dels punts obscurs, imparcialitat entre les diferents escoles, estil clar per bé que un xic difús.

Prèvies aquestes lloances, que ningú no podrà regatejar, esperem que ens seran permeses algunes observacions personals.

Ens sembla primerament que l'autor té devegades el respecte una mica supersticiós de les paraules. Així despèn una porció de pàgines per esbrinar quin és el valor de la paraula *θεία* (divina) que Aristòtil dóna a la virtut heroica. El més probable és que no es tracta de cap predicament rigorós, sinó d'una simple metàfora de base mitològica.

Creiem també molt discutible la interpretació que l'autor dóna de la *ἐγκράτεια* de l'Estagirita contraposada a la virtut ordinària o *ἀρετή*. En canvi la discussió permet al Dr. Hofmann de posar en relleu el caràcter optimista de la moral aristotèlica que reviurà després en Sant Tomàs.

Més ben aconduïda ens sembla l'exposició de la virtut heroica en els neoplàtonics i senyaladament en Plotí. L'haver reconegut l'autor el *dualisme moral* — no especulatiu — d'aquell filòsof, li permet evitar les contradiccions en què incorren molts historiadors de la filosofia plotiniana.

Una àmplia disertació va dedicada al pensament dels escolàstics i sobretot de Sant Tomàs. L'autor no oblidar pas que "a tot senyor tota honor", però, tanmateix, influeix probablement per l'obra de J. de Guibert *Les doublets de St. Thomas d'Aquin*, atribueix al pensament de l'Angèlic una evolució que ens sembla exa-

gerada. Certament el to de la *Summa theologica* és més dogmàtic i precís que el de les *Sentències*, però la concepció — no identificació — de la virtut heroica amb els dons de l'Esperit Sant i la distinció entre l'obrar *iuxta humanum modum* i *supra humanum modum* són ben explícites en tota l'obra de l'Angèlic. Podria, però, ser que la diferència entre l'autor i nosaltres fos aquí més aviat verbal que substancial.

Potser — i acabem les nostres crítiques — l'afany d'ésser complet ha ocasionat alguns defectes de perspectiva. Així, per exemple: Scot ocupa dues pàgines i mitja, i el seu deixeble Francesc Mayron, quasi bé sis; sabem el que pensaven Clericatus i Brancati millor que el que ensenya llargament Suàrez.

Tampoc no ens fa goig la importància atorgada a l'escola nominalista, la qual aquí, com a tot arreu, quasi no ha realitzat altra cosa que tasca destructora.

És clar que aquestes petites tares — si és que ho són i no escrúpols nostres — res no lleven a la valor del llibre, que és en realitat modèlic i excepcional. Hem dit *modèlic* perquè el considerem quasi perfect en el gènere i molt indicat per a servir de pauta als qui vulguin treballar en el camp de la Teologia històrica.

JOSEP PUIGDESENS, C. M. F.

THOMAS DE VIO CARDINALIS CAIETANUS. *Scripta philosophica: Opuscula oeconomica socialia. De nominum analogia, de conceptu entis*. Editionem curavit. P. N. ZAMMIT, O. P. Roma, Inst. Pont. intern. Angelicum 1934, 2 vols.: XII-190 i XX-112 pàgs., 12 i 12 lires.

Amb motiu del IV centenari de la mort de Caietà i per honorar de bell nou la seva memòria, l'Institut "Angelicum" ha emprès l'edició dels opuscles filosòfics del preclar teòleg dominicà.

En els encapsalats amb el títol "oeconomica socialia" el P. Zammit ens ofereix el text dels: *De eleemosinae praecepto, De monte Pietatis, De Cambis, De usura (quaestiones sex)*, i alguns altres.

L'edició feta amb tota cura va precedida d'un pròleg en el què l'editor explica breument el mètode seguit per a fixar el text, indicant de passada alguna de les valors dels opuscles. En les

notes, ultra de les variants principals de les quatre edicions utilitzades, s'hi identifiquen també els textos que el cardenal Caietà cita *quoad sensum*.

El mateix mètode és seguit en l'edició dels altres dos opuscles que formen el segon volum, que va, però, enriquida amb una introducció del P. S. Alvarez-Menéndez, conegut escriptor redactor de "*La Ciencia Tomista*". En ella l'autor assenyala l'importància metafísica i teològica del tractat sobre la analogia dels noms i com son cèlebre autor no fa altra cosa que exposar el que virtualment és la doctrina de Sant Tomàs. D'aquesta introducció, si no fos presumpció, gosàriem titllar de poc feliç el paràgraf: "Sed hoc unum animadvertere liceat, quod quamvis scholastici omnes, Maimonide et S. Thoma praeuntibus, problemata analogica in hoc ordine significandi potissime proposuerint, minime tamen dialecticam tantum sed veram metaphysicam et theologiam faciebant" (p. IX).

Creiem poder dir que l'edició d'aquests opuscles fa honor al gran Caietà, a l'Angelicum i al P. Zammit.

M. FÀFREGAS, S. I.

C. J. STAURODÉS. — *La chronologie de la Passion, étude historique et scripturaire*. — Paris, Paillard 1934, 103 pàgs. 10 francs.

Aquest volumet que tracta de donar una nova solució a les nombroses i difícils qüestions que hom troba en la interpretació i coordinació de les narracions evangèliques sobre el darrer Sopar Pasqual de Jesucrist i els principals fets de la seva dolorosa Passió, mereix sens dubte l'estudi dels amants de l'exègesi bíblica i qüestions històrico-religioses del Cristianisme.

La seva aparició quan hom commemora la dada dinou vegades secular de tan grandiosos esdeveniments, dóna nova importància i actualitat a l'obra, en part ja publicada en la revista grega *'Orthodoxia*, del patriarcat de Constantinoble.

Els punts culminants o resultats principals de l'estudi crítico-exegètic del Sr. Stauridès són els següents: Nostre Senyor va instituir la Sda. Eucaristia i va morir el dijous 15 de Nisan; fou sepultat no el mateix dijous sinó el 16 Nisan, i va ressuscitar el diumenge dia 18 de Nisan. D'aquesta manera la predicció de Jesucrist que estaria tres dies en el si de la terra, s'efectua a la lletra

i sense recórrer a complicades interpretacions. Les susdites conclusions que l'autor documenta amb força claretat en les 103 planes de text, podran ésser combatudes i corregides, però en tot cas mereixen l'atenció i l'estudi dels estudiosos de la cronologia bíblica i d'altres qüestions que tan de prop toquen l'adorable persona de nostre adorable Redemptor, i els misteris cabdals del Cristianisme.

LLUÍS PUJOL, C. M. F.
Prof. de S. Escripura.

Registerband zu den 10 ersten Bänden des Jahrbuchs für Liturgiewissenschaft (1921-1930). Münster i. W., Aschendorff 1933.
 40 pàgs.

Difícilment es podria fer en forma més breu i concentrada un índex de matèries d'una sèrie de volums tan rics de contingut com ho són els deu de la col·lecció del *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft*. L'intelligent editor de l'Anuari, Dom Casel, s'ha aprofitat per a redactar-lo de la pacient labor i diligència de les monges de l'abadia de Herstelle.

La recensió d'aquest índex ens dóna ocasió de parlar, encara que breument, de la col·lecció de l'Anuari i fer-ne, quasi gosariem dir, la seva presentació a Espanya, on fins ara creiem ha estat ben poc conegut i menys aprofitat.

El *Jahrbuch* de Dom Casel o dels benedictins de Maria-Laach és sens cap dubte la publicació periòdica més important dedicada exclusivament i íntegra a la ciència litúrgica. Fullejant els sumaris dels volums hom veu que els treballs van quasi tots firmats per les primeres figures en la ciència històrico-litúrgica: Baumstark, P. Browe, Casel, Alban Dold, Kirsch, Lietzmann, A. L. Mayer, Mohlberg, Morin, Rücker, Vilmart, Wintersig, etc.

Els volums (d'unes 400 a 500 pàgines) van dividits en dues parts de quasi el mateix nombre de pàgines. La primera d'estudis originals, la segona de bibliografia.

Entre els estudis originals predominen de molt els històrics: estudi dels textos litúrgics, la seva gènesi, relacions mútues, etc. Són, però, també importants els estudis sistemàtics (segons la classificació de l'Anuari), especialment la sèrie d'articles del redactor en cap dedicats al *gran misteri del culte* i temes concomitants.

Tot i ésser importantíssima aquesta primera part de l'Anuari

formada exclusivament, com ja hem dit, per treballs de pura investigació, encara ho resulta molt més, al menys pels estudiosos espanyols, la segona part dedicada a bibliografia, o *Literaturbericht*. Malauradament les nostres biblioteques no són pas massa riques en adquisicions de revistes i obres modernes de ciències històriques. Per això una bibliografia sistemàtica, quasi completa, de les publicacions litúrgiques i que no solament doni els títols dels treballs sinó també una minuciosa descripció del contingut i un judici de la seva valor resulta un preciosíssim instrument de treball que pot suplir en gran part aquella manca de les nostres biblioteques. I això ho fa en forma quasi immillorable la *Literaturbericht* de l'Anuari susdit. Més de 200 pàgines anuals (de gran format i lletra menuda) dedicades íntegrament a aquesta bibliografia amb unes 600 o més notícies d'altres tants treballs. Notícies molt detallades i precises, principalment quan els treballs ressenyats s'ho mereixen. Les diverses seccions de la bibliografia estan encarregades a un especialista. Vegeu les del darrer Anuari (vol. 12, 1932):

Bibliografia general, per O. Casel.

Relacions de la litúrgia amb l'història de les religions, per O. Casel.

Relacions (part especial) amb l'antic Orient i amb el culte jueu israelita, per I. Durr.

Antiga litúrgia cristiana fins a Constantí, per O. Casel.

Litúrgia oriental des del segle iv, per O. Heiming.

Relacions amb l'arqueologia cristiana, per T. Klauser.

Litúrgia monàstica.

La litúrgia de l'Occident als segles iv-xv:

A) Desenvolupament de la litúrgia occidental fins l'any 1000 (textes i ritos), per T. Klauser.

B) Litúrgia i vida eclesiàstica a l'Edat mitjana, per A. L. Mayer.

Cant gregorià, per U. Bomm.

La litúrgia als segles xix-xx, per A. Schnütgen.

L'única tara d'aquesta publicació gosariem dir que és el retard en la seva aparició anual. El volum amb la literatura de 1932, que devia sortir en 1933, ha aparegut al setembre del 1934. Retard, però, que es justifica per la dificultat d'impressió dels seus treballs i especialment per la de la seva rica bibliografia.

JOSEP VIVES

Opuscula et Textus historiam Ecclesiae eiusque vitam atque doctrinam illustrantia. Series liturgica. Facs. III: *Expositio antiquae Liturgiae Gallicanae Germano Parisiensi ascripta*, edidit notisque instruxit J. QUASTEN. — Facs. IV: *Textus antiqui de Festo Corporis Christi*, collegit et notis illustravit P. BROWE. Münster i. W., Aschendorff 1934, 31 i 56 pàgs., 0'85 i 1'50 RM.

En el primer dels fascicles esmentats d'aquesta tan útil col·lecció es dona una acurada edició, aprofitant les correccions proposades al text de Migne per Batifol, Duchesne, Lietzman i altres, de dues epístoles atribuïdes sense gaire fonament al bisbe de París ja que en elles és aprofitat Sant Isidor, posterior en data. Són, però, una font important per a conèixer la litúrgia gallicana.

En l'altre fascicle el P. Browe, que tants bells estudis ha publicat sobre el culte a l'Eucaristia en l'Edat Mitjana, recull els textos més preciosos i antics referents a la festa del Corpus. Ens plau de veure que entre ells hi ha uns fragments de les *Leges Palatinae* del rei Jaume II de Mallorca.

J. V.

LLORCA, BERNARDINO, S. J., *Die spanische Inquisition und die Alumbados.* — Berlín, Ferd. Dümlers Verlag, 1934; 138 pàgs. 5 marcs.

Aquesta obra, precedida d'una copiosa bibliografia sobre l'Inquisició espanyola, tracta dels il·luminats espanyols (*alumbados*) més destacats dels segles XVI i XVII. Dividida en set capítols, el seu contingut és el següent: I, Presència dels il·luminats i la llur doctrina; II, El grup de Toledo; III, Magdalena de la Cruz de Córdoba i Maria de la Visitació de Lisboa; IV, El grup de Llerena; V, El P. Gerónimo de la Madre de Dios; VI, El grup de Sevilla; VII, Altres processos; procedir de l'Inquisició. El resum ens diu què s'entenia per il·luminats, el seu nombre i la llur influència; el procedir de l'Inquisició; les relacions dels il·luminats amb el Protestantisme; exageració en la persecució de tota mística. En l'apèndix es donen extrets d'actes de diferents processos.

Com es veu pel contingut, aquesta obra tracta un dels problemes més delicats de la Història eclesiàstica d'Espanya i de tot el se-

gle XVI, la Inquisició espanyola. Procedint dels mètodes seguits per Schäfer, el P. Llorca ha examinat els processos dels il·luminats amb una absoluta objectivitat per tal de fer-ne conèixer la realitat tal com és. Aquesta obra, emperò no és cap història general de la Inquisició ni dels seus procediments. Falten per això encara una sèrie de monografies i de recerques sobre molts punts obscurs. Sota aquest punt de vista són un treball exemplar els "*Beiträge zur Geschichte des spanischen Protestantismus*" de Schäfer. Però com els il·luminats espanyols van representar un paper molt important durant el segle XVI i principis del XVII, l'autor ha estudiat detingudament les actes dels processos originals portats per l'Inquisició i amb els resultats ha escrit una espècie d'història dels il·luminats espanyols amb resultats força interessants per a conèixer la personalitat d'aquests personatges fantàstics i per a formar-se una idea del procedir de l'Inquisició. Aquesta obra és, per tant, una exposició de les relacions dels il·luminats amb l'Inquisició espanyola escrita a base dels documents originals. Com hem notat al resumir el contingut, hi són estudiats els diferents grups d'il·luminats i s'hi tracten els diferents problemes relacionats amb ells. També cal remarcar que en aquest estudi es fa esment dels processos que la Inquisició va incoar contra Sant Ignasi de Loyola, el místic Osuna, Santa Teresa de Jesús, Sant Joan de la Creu, etc.

A. GRIERA

ENRIQUE BAYERRI. — *Historia de Tortosa y su comarca*. T. I: *Historia de la Geografía de la comarca de Tortosa*. — Tortosa, Algueró y Baiges, 1933, 640 pàgs. 8.º.

L'aparició d'aquest volum del Sr. Bayerrí podrà considerar-se com un aconeteixement de no poca importància dintre del camp dels estudis hispànics d'investigació històrica. No estem acostumats a veure que en ciutats allunyades dels grans centres culturals universitaris o acadèmics apereguin obres de l'envergadura de la que ressenyem. Segons anuncia l'autor, l'obra sencera constarà de vuit grossos tomos com el present.

No són les pàgines dels nostres "Analecta" lloc a propòsit per a una recensió detallada d'aquest primer volum dedicat a la història de la geografia tortosina des dels temps prehistòrics als de l'Èdat mitjana inclusiu.

Esperem amb molt més d'interès els volums IV-VIII que trac-

taran la part d'història més lligada amb les ciències eclesiàstiques. Limitem-nos, per ara, a felicitar l'autor, que demostra en aquestes pàgines una preparació sòlida i seriosa, de mestre, en l'investigació històrica i una tenacitat de treball verdaderament exemplar. Per això ens dol que l'illustre arxiver hagi volgut tractar, al menys en el títol, un tema tan estret com el de una comarca. No és possible destinar vuit volums d'aital amplitud a una petita ciutat o regió. Pràcticament l'història tortosina quedarà quasi perduda dintre de l'exposició de temes propis d'història general d'Espanya i quasi d'història universal, com ja veiem en aquest primer volum. No gosàriem pas dir que això sigui un defecte, però sí un considerable inconvenient. Preferiríem una separació més precisa entre l'història comarcal i la nacional; altrament les repeticions inútils es fan inevitables i l'estudiós ha de perdre molt de temps per a trobar les notícies típiques i especials de cada ciutat o contrada entremig de les llargues disquisicions de tema més ample. Així trobem en aquesta primera part de l'obra esmentada un centenar de pàgines dedicades al problema de la Tharsis bíblica, o Tartesos dels grecs, plenes certament de bona erudició, però amb ben poca cosa directament relacionat amb Tortosa.

Felicitem encara l'autor per la presentació tipogràfica i disposició científica del volum, precedit d'una esgotadora bibliografia sobre el tema i seguit d'un bell índex d'autors, toponomàstic i de matèries.

JOSEP VIVES

WILHELM NEUSS. *Die Apokalypse des hl. Johannes in der altspanischen und altchristlichen Bibel-Illustration (Das Problem der Beatus-Handschriften)*, amb un volum adjunt de 284 il·lustracions. Sèrie segona de les "Spanische Forschungen" de la GörresGesellschaft; vol. 2 i 3. Münster, 1931; 294 pàgs. + CLVIII làmines.

D'ençà d'una sèrie d'anys el professor Neuss, eminent historiadore de l'art cristià, es dedica a estudiar les il·lustracions de la Bíblia. Poc coneguda dels catalans és la seva obra "*Die Katalanische Bibelillustration*" (les bíblies catalanes il·lustrades de l'any 1000). Darrerament ha publicat un estudi mestre sobre la filiació dels manuscrits i il·lustracions de l'Apocalipsi de Beatus que tanta difusió van obtenir en tot l'Occident durant l'alta Edat Mitjana.

El primer capítol de l'obra va destinat a la descripció dels 27 manuscrits que contenen l'Apocalipsi i a les llurs diverses vicissituds. El capítol segon, a establir la genealogia dels manuscrits. El capítol tercer, a les il·lustracions de l'Apocalipsi. A base de les característiques més sortints de les il·lustracions (76) i del text, filia els manuscrits. El capítol quart, a comentar les il·lustracions i el text del comentari de Daniel que acompanya els manuscrits de l'Apocalipsi i és un afegiment posterior. El capítol quint s'ocupa de la forma originària de la il·lustració del Beatus. El capítol sisè va dedicat al manuscrit berlinès del Beatus i a les il·lustracions gèliques i italianes de l'Apocalipsi. El capítol setè va dedicat a exposar els resultats de l'investigació. Un resum escrit en castellà i un registre de noms completen l'obra.

Aquest resum del contingut de l'obra dóna una idea de la seva importància. En cap país com a Espanya compareix una riquesa pictòrica tan primitiva i tan interessant. Aquestes il·luminacions dels textos bíblics, reproduïdes en els capitells i en les portalades romàniques, són d'un interès màxim per la història de l'art. Si el text de l'Apocalipsi comentat per Beatus ens fa remontar a Ticonius, paral·lelament les il·lustracions hispàniques del Beatus (s. X-XII) ens fan remontar a un art anterior al mussaràbic, a l'art hel·lenístic, transportat pels cristians a l'Europa occidental. Per altra banda el professor Neuss demostra que la tradició artística popular dels indígenes no havia pas mort del tot. Ben sovint en les il·lustracions del Beatus compareixen motius artístics netament ibèrics.

La fina crítica dels textos i de les il·lustracions del Beatus han permès a l'eminent professor de Bonn escriure un capítol notabilíssim d'Història de l'Art d'un període desconegut fins ara.

A. GRIERA

GUSTAV SCHNÜRER, JOSEPH RITZ, *Sankt Kümmeris und Volto Santo*. — Fascicles 13-15 de la col·lecció "*Forschungen zur Volkskunde*" publicada pel professor G. Schreiber, Düsseldorf, L. Schwann, 1934, 341 pàgs. i 123 il·lustracions.

Aquest llibre està dividit en els següents capítols: I, La llegenda de la filla del rei (de Portugal) barbuda i crucificada; II, Els noms de la santa; III, L'imatge de les Magestats; IV, El Volto Santo i la seva llegenda; V, El miracle del juglar; VI, L'expansió del culte al Volto Santo; VII, L'expansió del culte de Santa Kümmeris.

Els estudis sobre folklore religiós adquireixen cada dia més importància i no hi ha dubte que l'iconografia popular al costat de la liturgia popular té una gran transcendència.

En l'època actual limitem gairebé sempre l'esfera de les nostres recerques a un país, oblidant que l'Edat Mitjana no tenia fronteres i si tenia esperit nacional era molt rebaixat. Per això amb un gran encert Schnürer i Ritz han estudiat, amb una singular competència, les vicissituds de les majestats a tot Occident.

El Volto Santo de Lucca molt semblant a la Majestat de Caldes, i que podria ésser molt bé originari de Catalunya, fou objecte d'una singular veneració per part dels pelegrins que anaven i venien de Roma. D'aquí vingué que les reproduccions d'aquest Santcrist vestit, barbut i coronat s'estenguessin per tota l'Europa occidental. Ara bé, el poble en veure aquesta imatge vestida de llarg i barbuda va creure que era una dona crucificada, d'aquí el nom de Wilgefotis (virgo fortis) per raó de la barba. Demés d'aquest nom també prenia el de Kummernis per mor d'obtenir la solució en els conflictes difícils. I segurament de l'expansió d'aquest culte. va néixer la llegenda, molt estesa en els països del Nord, de la filla del rei de Portugal, santa, barbuda i clavada en creu.

En certs indrets d'Espanya les Majestats són conegudes amb el nom de Santa Liberata, i a Catalunya la Majestat de Saderra és venerada com una santa.

Cal felicitar vivament als professors Schnürer i Ritz per haver escrit un capítol tan interessant de l'història del culte popular i al prelat Schreiber per la magnífica presentació de l'obra.

A. GRIERA